

Календарно-тематичне планування уроків природознавства у 2 класі

У підручнику з природознавства для учнів 2 класу (Грущинська І.В. Природознавство: підруч. для 2 кл. / І. В. Грущинська. – К. : Видавничий дім "Освіта", 2012) знайшли повне і вичерпне відображення змістове наповнення та всі вимоги до рівня навчальних досягнень учнів з природознавства відповідно до базової навчальної програми. Хоча з метою узгодження вивчення пір року з їх календарним настанням у підручнику зроблені окремі авторські перестановки. Оскільки основним принципом побудови програми з природознавства для 2 класу є фенологічний, то в чотирьох розділах (темах) програми зосереджено матеріали про природу в різні пори року. Інші питання, а саме ті, які складають підґрунтя для сезонних спостережень за природою, а саме: вплив Сонця на природу і погоду, форма Землі, горизонт, його сторони, причини зміни дня і ночі, пір року, температура повітря, хмарність, вітер, зміни стану води тощо винесено в перший розділ (тему). Таким чином у змісті підручника виділяються **Вступ (1 година)** та п'ять розділів, де перший має назву: **"Готуємося до мандрівок порами року" (13 годин)**, а наступні називаються так: **Осінь мандрівка (14 годин)**, **Зимова мандрівка (9 годин)**, **Весняна мандрівка (13 годин)**, **Літня мандрівка (14 годин)**. До речі, у підручниках для 1 і 2 класів розділи програми ми називаємо *мандрівками в природу*, щоб наблизити молодших школярів до об'єктів вивчення природознавства.

Розділи-мандрівки, присвячені порам року, побудовано за спільним алгоритмом:

1. Характерні ознаки сезону, назви його місяців та періоди осені, зими, весни й літа.
2. Сезонні зміни в неживій природі, погода та її складові.
3. Сезонні зміни в живій природі: рослини восени (взимку, навесні, влітку), тварини восени (взимку, навесні, влітку).
4. Праця людей, перевірка народних прикмет про погоду й природу в різні пори року.

Назви параграфів (теми уроків) сформульовано у вигляді запитань, вони пронумеровані й мають назву *зустрічі*. Адже в кожній мандрівці в природу учні зустрічаються із новими об'єктами та явищами природи. Такий підхід, на нашу думку, сприяє кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу.

У кінці кожного розділу відводиться 1 година для узагальнення і систематизації знань, тобто приведення їх у цілісну природничо-наукову систему і встановлення взаємозв'язків у природі. Назви таких уроків сформульовано так: **"Підбиваємо підсумки: що ти знаєш про..."**. У такий спосіб можна перевірити рівень засвоєння учнями вивченого матеріалу і готовність застосовувати його у повсякденному житті.

Серед умовних позначень, окрім тих, які є спільними для 1 і 2 класів, з'явилася нова рубрика: **"Дізнаємося значення слова"**, в якій учням розтлумачується зміст і походження невідомих слів. Словникова робота на уроках природознавства має важливе дидактичне значення. Бо дитина не сприймає зміст навчальної статті, коли в ньому є хоча б одне незнайоме або маловживане слово. У кінці підручника вміщено **"Довідкове бюро Матінки Природи"** у вигляді ілюстрованого словничка друга природи.

З метою виховання естетичних почуттів і морально-етичного ставлення до природи у підручнику для 2 класу вводяться **хвилинки милування природою** та рубрика **"Художня галерея Матінки Природи"**, де учні вчать розуміти красу природи: розповідають про враження від споглядання творів живопису.

Під час вивчення природознавства впродовж 1 і 2 класів настійно проводиться думка, що учні повинні стати *справжніми друзями природи*. Тому на сторінках підручників є такі рубрики як: **"Пам'ятка друга природи"** і **"Завдання для друга природи"**.

До навчального комплекту з природознавства для учнів 2 класу крім підручників входять: робочий зошит з друкованою основою **"Зошит друга природи"** і довідники, які мають назви **"Альбом друга природи. Рослини і тварини"** та **"Альбом друга природи. Пори року"**. Для вчителів підготовлено навчально-методичний посібник **"Готуємося до уроків природознавства у 2 класі"** й комплект таблиць.

Знання, отримані на уроках природознавства у 2 класі, сприятимуть формуванню природознавчої компетентності, яка полягає у поєднанні природознавчих знань з умінням висувати обґрунтовані й усвідомлені судження та виробленні навичок здійснення природоохоронної діяльності.

№ уроку, тема уроку, дата	Мета уроку	План уроку	Ключові слова на уроці
1	2	3	4
Вступ (1 год). Зустріч 1. Що таке явища природи?	• "Ознайомити дітей із підручником "Природознавство" та його героями, робочим зошитом, альбомом та умовними знаками, продемонструвати, як працювати з ними на уроках природознавства.	1. Краса природи в різні пори року. 2. Знайомство з предметом природознавства. 3. Робота з підручником: як вивчати природознавство.	Природа, природознавство, умовні знаки, робочий зошит, головні герої в

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
	<ul style="list-style-type: none"> Формувати в учнів пізнавальний інтерес і бажання вивчати природні явища та розкривати їх значення у житті людей. Виховувати почуття поваги та шанобливе ставлення до природи 	4. Про що розповідають умовні знаки. 5. Як виконувати завдання в робочому зошиті. 6. Для чого потрібний тобі "Альбом друга природи". 7. Знайомство з головними героями підручника з природознавства	підручнику природознавства
Готуємося до мандрів порами року (13 год). Зустріч 2. Яку форму має Земля?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати в учнів уявлення про кулясту форму Сонця–зорі і Землі–планети. Формувати уявлення про моделі та глобус, як зменшену модель Землі. Розвивати просторову уяву, логічне та абстрактне мислення, прагнення учнів проводити колективну навчально-пошукову діяльність у "Дослідницькій лабораторії". Виховувати інтерес до дослідницької роботи й мовну культуру 	1. Сонце–зоря, джерело світла й тепла на Землі–планеті. 2. Куляста форма Сонця і Землі. 3. Глобус – модель Землі. 4. Утворення тіні за допомогою джерела світла і глобуса. 5. Залежність довжини тіні від висоти Сонця на небосхилі	Сонце – зоря, Земля – планета, куля, круг, модель, глобус, непрозорі предмети, світло, тепло, висота Сонця на небосхилі
Зустріч 3. Яку форму має горизонт?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати поняття про відкриту й закриту місцевість, горизонт (обрій), лінію горизонту, сторони горизонту. Формувати вміння знаходити основні сторони горизонту за допомогою Сонця. Продовжувати розвивати просторову уяву, логічне та абстрактне мислення при знаходженні сторін горизонту. Виховувати повагу до наукових знань та переконання у їх практичній цінності 	1. Що таке горизонт, або обрій? 2. Що таке лінія горизонту? 3. Визначення основних сторін горизонту за допомогою Сонця. 4. Тренування уміння встановлювати сторони горизонту	Відкрита й закрыта місцевість, горизонт (обрій), лінія горизонту, сторони горизонту: північ, південь, схід і захід
Зустріч 4. Чому буває день і ніч?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про обертання Землі навколо своєї вісі, про зміну дня і ночі. Розвивати пізнавальні мотиви учіння та мислительне уміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки в природі. Виховувати культуру мовлення в процесі складання розповіді про обертання Землі 	1. Що таке вісь Землі? 2. Обертання Землі навколо своєї вісі. 3. Що таке доба? 4. Демонстрація добового обертання Землі	Вісь Землі, обертання, доба, день і ніч
Зустріч 5. Чому відбувається зміна пір року?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про зміну пір року та рух Землі навколо Сонця, як одну з причин її виникнення. Продовжувати формувати уявлення учнів про причину настання на Землі пір року. Розвивати в учнів спостережливість, дослідницькі навички та уміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки. Виховувати повагу до наукових знань та переконання у їх практичній цінності 	1. Послідовність змін пір року. 2. Рух Землі навколо Сонця. 3. Встановлення причин зміни пір року. 4. Демонстрація на телурії одночасного обертання Землі навколо своєї вісі і руху навколо Сонця. 5. Що таке рік? 6. Зміна полудневого розташування Сонця в різні пори року. 7. Ознайомлення із гномоном (з метою підготовки до проведення екскурсії)	Пори року: осінь, зима, весна, літо; рух Землі навколо Сонця; рік; причина і наслідок
Зустріч 6. Як спостерігати за полудневим розташуванням Сонця? Урок-екскурсія	<ul style="list-style-type: none"> Формувати знання про полудневу висоту Сонця, гномон та про правила проведення спостережень у природі впродовж року. Розвивати навички роботи із гномоном та вміння встановлювати основні сторони горизонту. Виховувати інтерес до практичних методів дослідження природи 	1. Спостереження за змінами полудневої висоти Сонця. 2. Гномон та його використання. 3. Установлення гномона для вимірювання довжини тіні. 4. Коли впродовж року потрібно проводити спостереження за полудневою висотою Сонця (тобто визначати довжину тіні від гномона)? 5. Тренування вміння визначати основні сторони горизонту	Полуднева висота Сонця, гномон, довжина тіні, знаходження сторін горизонту: півночі, півдня, сходу й заходу
Зустріч 7. Як вимірювати темпе-	<ul style="list-style-type: none"> Формувати поняття <i>термометр</i> та уявлення про <i>властивості рідин</i>: розширяться при нагрівання й стискатися 	1. Призначення термометрів – вимірювати температуру в градусах.	Термометр, температура, градуси тепла,

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
ратуру повітря?	при охолодженні, з'ясувати принцип будови термометра. <ul style="list-style-type: none"> Формувати вміння користуватися термометром: визначати температуру тепла і холоду в градусах, читати і записувати їх. Розвивати вміння спостерігати за змінами температури повітря та їх наслідками для природи і людини. Виховувати інтерес до проведення дослідницької роботи 	2. Будова термометра: трубка з рідиною, градусна шкала з поділками. 3. Розширення рідин при нагріванні й стискування при охолодженні. 4. Тренування вміння визначати температуру повітря	холоду і нуль градусів, градусна шкала з поділками, розширення і стискування рідин
Зустріч 8. Де в природі міститься вода?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати поняття <i>вода</i>, її властивості й розподіл на поверхні Землі. Розвивати дослідницькі навички учнів при вивченні властивостей води, вмісту її в ґрунті, встановленні взаємозв'язків між водою та іншими компонентами неживої й живої природи. Виховувати бережливе ставлення до води 	1. Властивості води-рідини: безбарвна, прозора, не має запаху та смаку, текуча, не має форми. 2. Дослідження здатності води розчиняти різні речовини. 3. Солоні і прісна вода. 4. Солоні вода в океанах і морях. 5. Прісна вода на суходолі. 6. Виявлення води, яка міститься в ґрунті. 7. Вода у складі тіл живих організмів	Вода-рідина, вода-розчинник, солоні і прісна вода, водойми (океани, моря, річки, озера, ставки, джерела), вода в повітрі, ґрунті, в живій природі, підземні води
Зустріч 9. Як змінюється стан води при нагріванні й охолодженні?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про виняткові властивості води: перебування її одночасно у трьох станах й перехід із одного стану в інший при зміні температури. Продовжувати розвивати дослідницькі навички й природничу допитливість в учнів. Виховувати бережливе ставлення до води, спонукати учнів до економного використання води в побуті 	1. Виняткові властивості води: вода в трьох станах. 2. Рідкий, твердий й газоподібний стани води. 3. Перехід води в твердий стан при охолодженні. 4. Перетворення води-рідини на пару і пари на рідину	Три стани води, рідина, вода у твердому стані: крига, лід, сніг, іній; газоподібний стан води – пара; перехід води із одного стану в інший – виняткова властивість води
Зустріч 10. Що таке колообіг води в природі?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення учнів про колообіг води у природі. Продовжувати формувати уявлення про умови перетворення води із рідкого у твердий та газоподібний стани і навпаки у природі в процесі колообігу. Формувати вміння застосовувати засвоєні знання у подібній і новій ситуаціях, виконувати досліди для перевірки властивостей води. Виховувати прагнення самостійно здобувати знання та висловлювати власну думку 	1. Якими бувають опади в різні пори року? 2. За яких умов відбувається перетворення води на пару? 3. Рух води в природі. 4. Колообіг води в природі	Види опадів: дощ, мряка, снігова й льодова крупи, сніг, роса, ожеледь, іній; випаровування, рух води, річки, моря, океани, підземні води
Зустріч 11. Якими бувають погода і хмарність?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення учнів про погоду, її показники, різноманітність видів хмар і визначення хмарності. Формувати вміння спостерігати за погодою й хмарністю, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між тривалістю сонячного освітлення й температурою повітря, хмарністю. Виховувати пізнавальний інтерес до вивчення погоди та хмарності, розуміння важливості природничих знань у повсякденному житті 	1. Хмари – розповідають про погоду. 2. З чого складаються хмари? 3. Сукупність хмар – хмарність. 4. Основні види хмар. 5. Показники погоди	Погода, хмари, стан неба, хмарність, показники погоди, опади, вітер, ясно, хмарно, похмуро
Зустріч 12. Як виникає вітер?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про властивості повітря, повітря – газ, рух повітря – вітер, значення вітру для природи і людини. 	1. Властивості повітря. 2. Розширення повітря при нагріванні й стискування при охолодженні.	Властивості повітря: прозоре, безбарвне,

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уміння порівнювати, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, мислити за аналогією, розвивати асоціативне мислення. Виховувати навички спілкування у процесі здійснення дослідницької роботи 	3. Виникнення руху повітря – вітру. 4. Значення повітря для природи і людини	не має запаху й смаку, займає весь простір, розширюється при нагріванні й стискується при охолодженні, рух повітря – вітер
Зустріч 13. Як народні прикмети допомагають передбачати погоду?	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати уявлення учнів про роль Сонця в природі та його вплив на погоду, розкривати взаємозв'язки й взаємозалежності між компонентами неживої природи і погоди. Формувати вміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки в природі і застосовувати засвоєні знання у процесі аналізу народних прикмет про природу. Виховувати бережливе ставлення до природи 	1. План проведення спостережень за природою і погодою. 2. Дидактична гра в потяг "Сонечко". 3. Народні прикмети про погоду	Погода, нежива природа, Сонце, полуднева висота Сонця, тривалість дня і ночі, температура повітря, хмарність, опади, вітер, стан водойм і ґрунту, народні прикмети про погоду
Зустріч 14. Перевір себе: що я знаю про вплив Сонця на природу і погоду	<ul style="list-style-type: none"> Узагальнити й систематизувати знання учнів про вплив Сонця на неживу природу та компоненти погоди. Розвивати увагу, пам'ять та логічне мислення. Виховувати навички зв'язного мовлення, висловлення оцінних суджень, удосконалення дослідницької діяльності учнів, їхніх творчих здібностей 	1. Для чого потрібно знати про вплив Сонця на природу і погоду. 2. Повторення і узагальнення окремих фактів, уявлень і понять про вплив Сонця на природу і погоду. 3. Узагальнення уявлень, понять про вплив Сонця на природу і погоду та їх систематизація, тобто приведення у певну систему. 4. Виконання перевірочних завдань у підручнику (стор. 32–33) та зошиті	Нежива природа, земна куля, глобус, горизонт, обертання Землі, рух Землі навколо Сонця, температура повітря, хмари, хмарність, вітер, народні прикмети погоди
Осінь мандрівка (14 год). Зустріч 15. Які в осені прикмети?	<ul style="list-style-type: none"> Ознайомити учнів зі змістом, завданнями і методикою спостережень за неживою й живою природою восени, веденням "Календаря природи", назвами й ознаками осінніх місяців. Формувати поняття <i>осінь</i> і її періоди: <i>рання осінь</i>, <i>золота осінь</i> і <i>підзимок</i>. Продовжувати формувати вміння користуватися гномоном і спостерігати за певним планом за об'єктами природи й осінніми природними явищами, встановлюючи між ними причиново-наслідкові зв'язки. Виховувати бережне ставлення до природи восени 	1. Ознайомлення із завданнями для ведення спостережень за неживою й живою природою восени. 2. Знайомство із осіннім календарем природи. 3. Які зміни, що відбуваються в природі, відображаються у назвах осінніх місяців? 4. Три періоди осені	Осінні місяці, періоди осені: рання осінь, золота осінь, підзимок, нежива й жива природа, гномон, полуднева висота Сонця, температура повітря, хмарність, опади, природні явища в неживій природі, житті рослин і тварин, праця людей восени
Зустріч 16. Які зміни відбуваються в природі восени? Урок-екскурсія	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати знання про полудневу висоту Сонця, гномон та про послідовність проведення спостережень за неживою й живою природою восени. Розвивати навички визначення: основних сторін горизонту, полудневої висоти Сонця і температури. Виховувати дбайливе ставлення до природи, екологічно грамотну поведінку серед природи, а також інтерес до практичних методів її дослідження 	1. Спостереження полудневої висоти Сонця за допомогою гномона. 2. Установлення гномона для вимірювання довжини тіні. 3. Проведення спостережень за планом, у певній послідовності. 4. Тренування вміння визначати температуру повітря та основні сторони горизонту. 5. Дослідження стану навколишньої природи, визначення рівня забруднення даної місцевості.	Природа нежива і жива, полуднева висота Сонця, гномон, температура повітря, хмарність, хмари, опади, рослини, тварини: поведінка комах, птахів, звірів; пожовтіння листя, праця людей

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
		6. Нагадування правил поведінки серед природи	
Зустріч 17. Як змінюється нежива природа восени?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про залежність між зменшенням полудневої висоти Сонця восени (причиною) та зменшенням тривалості дня, кількості сонячного тепла і зниженням температури, станом неба, опадами, вітром (наслідками). Формувати вміння проводити самостійно спостереження, робити висновки, виконувати схематичні замальовки. Виховувати естетичне сприйняття осінніх явищ у неживій природі 	<ol style="list-style-type: none"> Тривалість дня і ночі восени – день осіннього рівнодення. Встановлення залежності між зменшенням полудневої висоти Сонця (причиною) та тривалістю дня і кількістю сонячного тепла (наслідками). Вплив зменшення полудневої висоти Сонця на: температуру; стан неба; опади; вітер 	Нежива природа, полуднева висота Сонця, тривалість дня і ночі, рівнодення, бабине літо
Зустріч 18. Які осінні явища відбуваються у житті рослин?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про залежність рослин від умов навколишнього середовища, осінні явища в їх житті: досягання восени плодів та насіння, пожовтіння листя, листопад. Формувати вміння розрізняти осінньо-квітучі рослини: айстри, жоржини, агератум, шавлію, чорнобривці; плоди і насіння, листки дикорослих і культурних рослин. Виховувати естетичні почуття в процесі сприймання рослин восени 	<ol style="list-style-type: none"> Дари осені в лісах, на луках. Дари осені в садах і на квітниках. Дари осені на городах і полях. Причини пожовтіння листя восени. Листопад – пристосування до зими 	Дикорослі і культурні рослини, плоди, насіння, коренеплоди, осінньоквітучі рослини, пожовтіння листя, листопад
Зустріч 19. Як різняться рослини за тривалістю життя?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення учнів про різноманітність рослин за будовою (дерева, кущі, трави), тривалістю життя, початком плодоносіння. Розвивати вміння виділяти істотні ознаки, порівнювати: знаходити спільні й відмінні ознаки, узагальнювати, робити висновки в процесі вивчення життя рослин восени. Виховувати взаємоповагу у спільній діяльності, спрямованій на вивчення рослин рідного краю восени 	<ol style="list-style-type: none"> Дерева, кущі й трав'янисті рослини. Початок плодоносіння у рослин. Однорічні рослини. Багаторічні рослини 	Однорічні рослини, багаторічні рослини, дерева, кущі, трави, тривалість життя рослин, початок плодоносіння
Зустріч 20. Як розмножують рослини?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про будову рослин та їх розмноження за допомогою насіння й живців (стеблових і листкових), значення розмноження рослин для природи і людей. Формувати вміння бачити проблему й формулювати її у вигляді запитання, висловлювати передбачення, робити висновки. Виховувати самостійність мислення, само- і взаємоповагу під час спільної діяльності, прагнення охороняти рослини 	<ol style="list-style-type: none"> Будова квіткових рослин. Розмноження рослин насінням. Умови, необхідні для проростання насіння. Розмноження рослин за допомогою стеблових живців. Розмноження рослин за допомогою листкових живців. Значення розмноження рослин для природи і людей 	Будова квіткових рослин, корінь, стебло, листок, квітка, плід та насіння, зерно, розмноження рослин, живець, стебловий живець, листковий живець
Зустріч 21. Як розселяються рослини?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про різноманітність форм плодів та насіння та їх пристосування до розповсюдження у природі за допомогою тварин, вітру та саморозселення. Формувати вміння аналізувати, виділяти головне, порівнювати, абстрагувати щодо розповсюдження рослин у природі. Виховувати прагнення охороняти рослинний світ рідного краю 	<ol style="list-style-type: none"> Різноманітність плодів і насіння та її значення для поширення рослин у природі. Способи розселення рослин у природі: <ol style="list-style-type: none"> за допомогою тварин; за допомогою вітру; самі розкидають своє насіння 	Плоди, насіння, способи розселення рослин у природі, за допомогою тварин і вітру, розтріскування плодів, розкидання сухого насіння
Зустріч 22. Чому восени	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про гриби, умови їх зростання, грибний сезон, їстівні й отруйні гриби та охорону грибів у лісах рідного краю. 	<ol style="list-style-type: none"> Коли настає грибний сезон? Умови, сприятливі для росту грибів. Які їстівні гриби найсмачніші? 	Їстівні й отруйні гриби, затінок у лісі, волога земля, грибник,

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
добре ростуть гриби?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати вміння розрізняти їстівні та отруйні гриби, дотримуватися правил їх збирання й охорони. Виховувати бережливе ставлення до природи рідного краю 	4. Отруйні – гриби, що маскуються під їстівні. 5. Гриби потрібно охороняти	охорона грибів
Зустріч 23. Як змінюється життя комах і риб восени?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про будову тіла та способи життя комах і риб та осінні зміни в їхньому житті. Формувати вміння міркувати за аналогією, порівнювати, виділяти головне в тексті підручника та розповіді вчителя. Виховувати позитивне налаштування й пізнавальний інтерес до вивчення комах і риб рідного краю 	1. Будова та спосіб життя комах. 2. Як комах готуються до зими? 3. Будова та спосіб життя риб. 4. Як риби готуються до зими?	Кохачи, будова комах і риб, наземні й водяні тварини, пристосування комах і риб до життя в природі
Зустріч 24. Як змінюється життя птахів восени?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про будову тіла, спосіб життя та осінні зміни, які відбуваються в житті перелітних та осілих птахів. Продовжувати формувати вміння міркувати за аналогією, порівнювати, виділяти головне в тексті підручника та розповіді вчителя. Виховувати позитивне налаштування й пізнавальний інтерес до вивчення перелітних і осілих птахів рідного краю 	1. Особливості будови та спосіб життя птахів. 2. Осінні зміни в житті птахів. 3. Перелітні птахи. 4. Осілі птахи	Перелітні й осілі птахи, будова птахів, пристосування до польоту
Зустріч 25. Як змінюється життя звірів восени?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про особливості будови звірів та їхні пристосування до життя в різних природних умовах, осінні явища у житті звірів. Формувати вміння працювати із текстом підручника, логічно будувати свій переказ, виділяти головне, класифікувати. Виховувати любов до природи й бережне ставлення до звірів своєї місцевості 	1. Особливості будови та спосіб життя звірів. 2. Осінні явища у житті звірів. 3. Звірі, які залишаються активними впродовж зими. 4. Звірі, які залягають у сплячку	Особливості будови тіла звірів, залежність форми тіла від життєвого середовища, осінні явища у житті звірів
Зустріч 26. Які зв'язки існують між живою та неживою природою?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про взаємозв'язки в природі між живою та неживою природою, вплив зміни положення Сонця на природу, про поділ тварин на групи за характером живлення і ланцюги живлення. Формувати вміння складати ланцюги живлення, аналізувати об'єкти й явища природи, встановлювати взаємозв'язки між ними. Виховувати бережливе ставлення до природи на основі осмислення її внутрішніх взаємозв'язків 	1. Вплив зміни полудневої висоти Сонця восени на тривалість дня і ночі, температуру, хмарність, вітер. 2. Вплив змін у неживій природі на рослини. 3. Вплив змін у неживій природі на рослини і тварин. 4. Поділ тварин на групи за характером живлення	Зміни полудневого положення Сонця, тривалість дня і ночі, температура, хмарність, вітер, погода, стан рослин, характер живлення тварин, рослиноідні тварини, хижі, всеїдні, ланцюги живлення
Зустріч 27. Які осінні турботи у людей у містах і селах?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про працю людей, осінній збір урожаю, завершення хліборобського року, підготовку до зими в містах і селах. Формувати вміння логічно будувати свою розповідь, міркувати за аналогією, сортувати, абстрагувати. Виховувати любов до праці й бажання допомагати старшим 	1. Дари лісів восени. 2. Збір урожаю у садах, на городах і ланах восени. 3. Осінь – заготівельна пора. 4. Завершення землеробського сезону. 5. Осіннє прибирання на вулицях, у парках і садах	Праця людей восени, дари садів, полів, городів; дикорослі й культурні рослини
Зустріч 28. Перевір себе: що я знаю про природу восени	<ul style="list-style-type: none"> Узагальнити й систематизувати знання учнів про вплив Сонця на неживу природу, погоду, життя рослин, тварин і людей восени. Розвивати увагу, пам'ять та логічне мислення, вміння висловлювати власні 	1. Для чого потрібно знати про осінні зміни в неживій природі й погоді, житті рослин і тварин, праці людей. 2. Повторення та узагальнення окремих фактів, уявлень і понять про природу й погоду восени.	Природа нежива і жива, погода, осінні зміни полудневої висоти Сонця, температура,

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
	судження, доводити їх істинність. <ul style="list-style-type: none"> Виховувати навички зв'язного мовлення, висловлення оцінних суджень, удосконалення дослідницької діяльності учнів, їхніх творчих здібностей, прагнення охороняти природу 	3. Узагальнення уявлень, понять про вплив Сонця на природу, погоду та життя рослин, тварин і людей восени, систематизація фактичних знань та уявлень про осінь. 4. Виконання перевірочних завдань у підручнику та зошиті	хмарність, вітер, календар погоди і природи
Зимова мандрівка (9 год). Зустріч 29. Які прикмети у зими?	<ul style="list-style-type: none"> Ознайомити учнів зі змістом, завданнями і методикою спостережень за неживою й живою природою взимку, веденням "Календаря природи", назвами й ознаками зимових місяців. Формувати поняття <i>зима</i> і її періоди: грудень – "ворота зими", січень – "глибока або корінна зима" і лютий – "бокогрій або злам зими". Продовжувати формувати вміння користуватися гномом і спостерігати за певним планом за об'єктами природи й зимовими природними явищами, встановлюючи між ними причиново-наслідкові зв'язки. Виховувати бережне ставлення до природи взимку й бажання допомагати тваринам пережити несприятливі погодні умови 	1. Ознайомлення із завданнями для ведення спостережень за неживою й живою природою взимку. 2. Знайомство із зимовим календарем природи. 3. Як зміни, що відбуваються в природі, відображаються в назвах зимових місяців? 4. Три періоди зими	Зимові місяці, періоди зими, нежива й жива природа, гномон, полуднева висота Сонця
Зустріч 30. Екскурсія. Які зміни відбуваються в природі взимку?	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати знання про полудневу висоту Сонця, гномон та про послідовність проведення спостережень за неживою й живою природою взимку. Розвивати навички визначення: основних сторін горизонту, полудневої висоти Сонця і температури, напрямку вітру. Виховувати дбайливе ставлення до природи, екологічно грамотну поведінку серед природи, а також інтерес до практичних методів її дослідження 	1. Спостереження за полудневою висотою Сонця за допомогою гнома взимку. 2. Проведення спостережень за неживою й живою природою у певній послідовності. 3. Тренування вміння визначати температуру повітря та основні сторони горизонту, напрямку вітру. 4. Спостереження за птахами під час їхнього підгодовування, коли вони відвідують годівничку. 5. Дослідження стану навколишньої природи, визначення рівня забруднення даної місцевості. 6. Нагадування правил поведінки серед природи	Природа нежива і жива, гномон, температура повітря, хмарність, хмари, опади у вигляді снігу, рослини, тварини, годівничка для птахів
Зустріч 31. Як змінюється взимку нежива природа?	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати уявлення про залежність між змінами полудневої висоти Сонця взимку (причиною) та тривалістю дня, кількістю сонячного тепла і зниженням температури, станом неба, опадами, вітром (наслідками). Формувати уміння проводити самостійно спостереження, робити висновки, виконувати схематичні замальовки сніжинок. Виховувати естетичне сприйняття зими 	1. Тривалість дня і ночі взимку – день зимового сонцестояння – найкоротший день у році. 2. Встановлення залежності між полудневою висотою Сонця (причиною) та тривалістю дня і кількістю сонячного тепла (наслідками). 3. Вплив Сонця взимку на: погоду (температуру, хмарність, опади, вітер) і стан живої природи	Нежива природа, полуднева висота Сонця, тривалість дня і ночі, найкоротший день і найдовша ніч у році, форма сніжинок
Зустріч 32. Як рослини пристосувалися до зими?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про зв'язок рослин зі станом неживої природи, зимове життя рослин, пристосування рослин до зими; про зиму, як період спокою у рослин. Формувати вміння використовувати набуті знання про життя рослин взимку для застосування у практичній діяльності. Виховувати вміння бачити красу навколишньої природи, зокрема красу рослин взимку 	1. Зима – період спокою у рослин. 2. Пристосування дерев і кущів до зими. 3. Листопад як пристосування до зими. 4. Як зимують трав'янисті рослини? а) Однорічні рослини взимку; б) Багаторічні рослини взимку	Пристосування рослин до зими, період спокою, дерева, кущі, трав'янисті рослини, штучна ялинка, композиції із гілок хвойних дерев

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
<p><u>Зустріч 33.</u> Як змінюється взимку життя комах і птахів?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уміння встановлювати взаємозв'язки у природі, зокрема між неживою природою, комахами й птахами взимку. • Продовжувати формувати уміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки на прикладі життя птахів узимку, міркувати за аналогією, порівнювати, виділяти головне в тексті підручника та розповіді вчителя. • Виховувати моральне, естетичне, пізнавальне сприймання птахів, прагнення охороняти їх у природі 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Де зимують комахи? 2. Життя осілих птахів узимку. 3. Дятел – "санітар лісу". 4. Зимуючі птахи: снігурі, омелюхи, чечітки. 5. Підгодовування птахів узимку 	<p>Зникнення комах узимку, осілі птахи, дятел – "санітар" лісу, годівничка для птахів, підгодовування птахів, корми для птахів</p>
<p><u>Зустріч 34.</u> Як звірі пристосувалися до життя взимку?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про зимове життя звірів, пристосування до зими, поділ тварин на тих, які ведуть активний і пасивний спосіб життя. • Формувати вміння міркувати за аналогією, порівнювати, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки в природі на прикладі зимового життя звірів. • Виховувати спостережливість, допитливість та пізнавальний інтерес до вивчення природи рідного краю 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підготовка звірів до зими. 2. Звірі, котрі залягають у сплячку. 3. Звірі, які ведуть активний спосіб життя. 4. Чим живляться звірі, які ведуть активний спосіб життя? 	<p>Пристосування звірів до зими, зміна забарвлення хутра, активний спосіб життя, сплячка, живлення звірів</p>
<p><u>Зустріч 35.</u> Як люди піклуються про тварин узимку?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про необхідність допомоги узимку тваринам: риbam, птахам, звірам, з боку людей. • Розвивати логічне мислення й практичні вміння проводити спостереження за життям тварин узимку й бажання допомагати їм. • Виховувати почуття відповідальності за тих живих істот, життя яких залежить від уваги та догляду за ними з боку людини 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Допомога взимку риbam. 2. Підгодовування взимку птахів. 3. Годувальні майданчики для звірів. 4. Піклування про свійських і домашніх тварин узимку 	<p>Риби, птахи, звірі, відсутність кормів, хуртовини, ожеледиця, глибокий сніг</p>
<p><u>Зустріч 36.</u> Які турботи приносить зима людям?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Продовжувати формувати уявлення про взаємозв'язок між зимовими явищами в неживій і живій природі та пов'язану з ними діяльність людини взимку. • Формувати вміння логічно будувати свою розповідь про ведення спостережень за погодою й живою природою взимку, міркувати за аналогією, сортувати, абстрагувати. • Виховувати бажання самостійно досліджувати народні прикмети про погоду, любов до праці й бажання допомагати старшим у їхніх повсякденних турботах узимку 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз спостережень за календарем природи і погоди. 2. Зимові явища в неживій природі. 3. Зимові явища в житті рослин і тварин. 4. Праця людей, пов'язана із настанням зими. 5. Дослідження народних прикмет про зиму 	<p>Календар природи, погода взимку, аналіз спостережень, зимові явища в неживій і живій природі, збереження тепла в оселях</p>
<p><u>Зустріч 37.</u> Перевір себе: що я знаю про природу взимку</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Узагальнити й систематизувати знання учнів про вплив Сонця на неживу природу, погоду, життя рослин, тварин і людей узимку. • Розвивати увагу, пам'ять та логічне мислення, вміння висловлювати власні судження, доводити їх істинність. • Виховувати навички зв'язного мовлення, висловлення оцінних суджень, удосконалення дослідницької діяльності учнів, їхніх творчих здібностей, прагнення охороняти природу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Для чого потрібно знати про зимові зміни в неживій природі й погоді, житті рослин і тварин, праці людей. 2. Повторення та узагальнення окремих фактів, уявлень і понять про природу й погоду взимку. 3. Узагальнення уявлень, понять про вплив Сонця на природу, погоду та життя рослин, тварин і людей узимку, систематизація фактичних знань і уявлень про зиму. 4. Виконання перевірочних завдань у підручнику та зошиті 	<p>Природа нежива і жива, погода, зимові зміни полудневої висоти Сонця, температура, хмарність, вітер, календар погоди і природи</p>

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
<p>Весняна мандрівка (13 год). Зустріч 38. Які прикмети у весни?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ознайомити учнів зі змістом, завданнями і методикою спостережень за неживою й живою природою навесні, веденням "Календаря природи", назвами й ознаками весняних місяців. Формувати поняття <i>весна</i> і її періоди: березень – сніготанення, "весна світла", квітень – "весна води" і травень – "зелена весна". Продовжувати формувати вміння спостерігати за певним планом за об'єктами неживої й живої природи та весняними природними явищами, встановлюючи між ними причинно-наслідкові зв'язки. Виховувати моральне, естетичне, пізнавальне сприймання весни й бережне ставлення до природи навесні 	<ol style="list-style-type: none"> Ознайомлення із завданнями для ведення спостережень за неживою й живою природою навесні. Знайомство із весняним календарем природи. Як зміни, що відбуваються в природі, відображені в назвах весняних місяців? Три періоди весни 	<p>Весняні місяці, періоди весни, нежива й жива природа, гномон, полуднева висота Сонця, рослини і тварини, праця людей навесні</p>
<p>Зустріч 39. Які ознаки весни помітні в неживій природі?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати уявлення про залежність між змінами полудневої висоти Сонця навесні та тривалістю дня (порівняно із зимою), кількістю сонячного тепла і поступовим підвищенням температури повітря, станом неба, опадами, вітром. Формувати уміння самостійно проводити спостереження, порівнювати стан неживої природи навесні із іншими порами року, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі, робити висновки. Виховувати естетичне сприйняття природи навесні, спостережливість, допитливість і пізнавальний інтерес до вивчення неживої природи 	<ol style="list-style-type: none"> Тривалість дня і ночі навесні – день весняного рівнодення. Встановлення залежності між полудневою висотою Сонця (причиною) та тривалістю дня і кількістю сонячного тепла (наслідками). Вплив Сонця навесні на: погоду (температуру, хмарність, опади, вітер), сніготанення, весняна повінь 	<p>Нежива природа, полуднева висота Сонця, тривалість дня і ночі, сніготанення, скресання криги на водоймах, льодохід, паводок</p>
<p>Зустріч 40. Як дерева зустрічають весну?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про ознаки весни в живій природі, весняні явища в житті дерев і кущів: сокорух, цвітіння, розпускання листків. Формувати вміння цілеспрямовано спостерігати за розвитком навесні дерев і кущів, робити висновки й узагальнювати отриману інформацію. Виховувати любов до природи й бережливе ставлення до рослин 	<ol style="list-style-type: none"> Початок сокоруху у дерев і кущів – ознака початку весни. Цвітіння дерев і кущів. Поява листків на деревах і кущах. Цвітіння плодкових дерев і кущів 	<p>Дерева, кущі, трави, дерева листяні й хвойні, сокорух, розвиток бруньок, розпускання листків, сережки уліщини, осики, вербові "котики", плодіві дерева</p>
<p>Зустріч 41. Які трав'янисті рослини першими зацвітають навесні?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про зв'язки весняних рослин із неживою природою, ранньо- і пізньоквітучі рослини, з'ясувати причини зникнення красивооквітучих рослин та шляхи відновлення їх у природі, розкривати екологічну (взвезомзв'язки у природі), практичну, естетичну, оздоровчу, моральну, пізнавальну цінність рослин. Формувати вміння застосовувати знання про весняні рослини у життєвих ситуаціях, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою людей у природі й зникненням рослин. Виховувати екологічну й природоохоронну культуру молодших школярів та бажання захищати рослини рідного краю від зникнення 	<ol style="list-style-type: none"> Ранньоквітучі трав'янисті рослини твого краю: <ol style="list-style-type: none"> підсніжник; проліска дволиста; ряст. Пізньоквітучі трав'янисті рослини твого краю: <ol style="list-style-type: none"> сон; конвалія; горицвіт. Причини зникнення красивооквітучих весняних рослин 	<p>Весняні рослини, ранньоквітучі й пізньоквітучі рослини, Червона книга України, зривання рослин для букетів, державна охорона рослин</p>
<p>Зустріч 42. Чому кажуть, що</p>	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про працю людей на полях, городах і у садах навесні, послідовність виконання весняно-польових робіт та їх значення. 	<ol style="list-style-type: none"> Весняні роботи на полях. Праця на городі навесні. Догляд за садом навесні. 	<p>Поле, город, сад, польові, овочеві і фруктово-ягідні</p>

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
весняний день рік годує?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати практичні навички вирощування й догляду за основними овочевими, польовими й фруктово-ягідними культурами. • Виховувати повагу до сільськогосподарської праці й усвідомлення важливості її для життя людей 	4. Вирощування цибулі на підвіконні	культури, ранні зернові, теплолюбні овочі, вирощування цибулі
<u>Зустріч 43.</u> Коли з'являються навесні комахи?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уяву про весняне життя комах, появу перших метеликів, мурах, джмелів і хрущів. • Формувати вміння висловлювати власне судження, самостійно складати розповіді про комах найближчого оточення, робити узагальнення. • Виховувати бережливе ставлення до природи навесні та прагнення брати посильну участь у її охороні 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поява перших метеликів. 2. Мурахи та інші комахи. 3. Розповіді про весняне життя комах: <ol style="list-style-type: none"> а) джмелі – дуже корисні комахи; б) травневі хрущі – великі шкідники 	Поява комах, дорослі метелики, гусінь, лялечка, личинки комах, масове розмноження комах, значення комах
<u>Зустріч 44.</u> Як змінюється життя риб навесні?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про весняне життя риб, нерест – період розмноження риб та його послідовність у прісноводних риб. • Формувати вміння самостійно опрацювати текст у підручнику, виділяти головну думку, ставити запитання й давати на них повні відповіді. • Виховувати прагнення дітей до самовираження, самореалізації 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нерест – період розмноження риб навесні. 2. Послідовність настання нересту у прісноводних риб. 3. Піклування про потомство у риб 	Нерест – період розмноження риб навесні, послідовність настання нересту у прісноводних риб, піклування про потомство
<u>Зустріч 45.</u> Коли повертаються із віррю перелітні птахи?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про весняне життя птахів, послідовність, в якій вони повертаються із віррю у рідний край, весняні турботи, пов'язані із виведенням потомства. • Формування вміння розрізняти птахів, спостерігати за їхнім весняним життям, порівнювати їх, виокремлювати істотні риси у зовнішньому вигляді й поведінці птахів. • Виховувати спостережливість, допитливість та пізнавальний інтерес до вивчення життя птахів навесні 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Птахи – вісники весни. 2. Послідовність повернення птахів із віррю у рідний край. 3. Відліт зимуючих птахів: снігурів і омелюхів. 4. Весняні турботи птахів 	Приліт птахів із віррю, весняні турботи птахів, виведення пташенят, гніздова територія, гніздо
<u>Зустріч 46.</u> Як змінюється навесні життя звірів?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про весняне життя звірів, їхні турботи, пов'язані із виведенням потомства, линянням й "навчання" малят. • Продовжувати формувати вміння самостійно опрацювати текст у підручнику, здійснювати поділ тексту на частини, виділяти в них головну думку та розвивати логічне мислення. • Виховувати бажання піклуватися про звірів, дбати про охорону природи рідного краю 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Весняна повінь – небезпека для тварин. 2. Весняне линяння звірів. 3. Поява потомства у звірів навесні. 4. Дитинство – це пора навчання у звірят. 5. Не турбуйте звірів у природі 	Весняне життя звірів, весняна повінь, линяння, виведення потомства, навчання звірят, не забирати звірят із лісу
<u>Зустріч 47.</u> Як треба поводитися серед природи навесні?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про правила поведінки серед природи навесні. • Формувати вміння пояснювати зміст умовних знаків, які регламентують поведінку людей серед природи навесні, розвивати природоохоронні навички. • Виховувати дбайливе ставлення до природи навесні та бажання берегти природу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рослини і тварини – окраса природи. 2. Причини зменшення чисельності весняних рослин у природі: <ol style="list-style-type: none"> а) зривання для букетів; б) витоптування. 3. Правила поведінки серед природи. 4. Правила збору березового соку 	Правила поведінки в природі, рослини і тварини – окраса природи, березовий сік, правила збору березового соку, заборонні знаки
<u>Зустріч 48.</u> Які весняні турботи у людей в	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про працю людей навесні, весняні турботи, початок землеробського сезону, прибирання навесні оселі, подвір'я, вулиці, школи. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Весняне прибирання в містах і селах. 2. Піклування навесні про красу вулиць, парків і садів. 	Праця людей навесні, весняне прибирання, висаджування

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
містах і селах?	<ul style="list-style-type: none"> Формувати вміння висівати рослини навесні, висаджувати дерева й кущі, прибирати оселю, подвір'я, піклуватися про рослини, доглядати їх. Виховувати любов до праці й бажання допомагати старшим у гарячу весняну пору прибирати й прикрашати своє довкілля 	3. Висаджування декоративних (прикрашальних) рослин біля свого будинку, на шкільному подвір'ї. 4. Рання весна – пора висаджувати дерева і кущі. 5. Початок землеробського сезону	прикрашальних рослин, початок землеробського сезону
Зустріч 49. Урок-екскурсія. Як спостерігати за природою навесні?	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати знання про полудневу висоту Сонця, гномон та про послідовність проведення спостережень за неживою й живою природою навесні. Розвивати навички визначення: основних сторін горизонту, полудневої висоти Сонця, температури, напрямку і сили вітру. Виховувати дбайливе ставлення до природи, екологічно грамотну поведінку серед природи, а також інтерес до практичних методів її дослідження 	1. Спостереження полудневої висоти Сонця за допомогою гномона. 2. Установлення гномона для вимірювання довжини тіні. 3. Проведення спостережень за планом, у певній послідовності. 4. Тренування вміння визначати температуру повітря та основні сторони горизонту, напрямок і силу вітру. 5. Спостереження за станом рослин: дерев, кущів, трав навесні. 6. Спостереження за життям тварин: комах, птахів, звірів (білка). 7. Дослідження стану навколишньої природи, визначення рівня забруднення даної місцевості. 8. Нагадування правил поведінки серед природи	Природа нежива і жива, гномон, температура повітря, хмарність, хмари, опади, рослини і тварини навесні, календар погоди і природи
Зустріч 50. Перевір себе: що я знаю про погоду та природу навесні	<ul style="list-style-type: none"> Узагальнити й систематизувати знання учнів про вплив Сонця на неживу природу, погоду, життя рослин, тварин і людей навесні. Продовжувати розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення, вміння висловлювати власні судження та доводити їх істинність. Виховувати навички зв'язного мовлення, висловлення оцінних суджень, усвідомлення важливості природоохоронної діяльності учнів, їхніх творчих здібностей, прагнення бережливо ставитися до рослин і тварин навесні 	1. Для чого потрібно знати про весняні зміни в неживій природі й погоді, житті рослин і тварин, праці людей. 2. Повторення і узагальнення окремих фактів, уявлень та понять про природу і погоду навесні. 3. Узагальнення уявлень, понять про вплив Сонця на природу, погоду і життя рослин, тварин та людей навесні, систематизація фактичних знань і уявлень про весну. 4. Виконання перевірних завдань у підручнику та зошиті	Природа нежива і жива навесні, погода, рослини і тварини навесні, праця людей, початок землеробського сезону
Літня мандрівка (14 год). Зустріч 51. Які прикмети у літа?	<ul style="list-style-type: none"> Ознайомити учнів зі змістом, завданнями і методикою спостережень за неживою й живою природою влітку, веденням "Календаря природи", назвами й ознаками літніх місяців. Формувати поняття <i>літо</i> і його періоди: червень – початок літа, липень – маківка літа і серпень – спад літа. Продовжувати формувати вміння спостерігати за певним планом за об'єктами неживої й живої природи й літніми природними явищами, встановлюючи між ними причинно-наслідкові зв'язки. Виховувати моральне, естетичне, пізнавальне сприймання літа й бережне ставлення до природи 	1. Ознайомлення із завданнями для ведення спостережень за неживою й живою природою влітку. 2. Знайомство із літнім календарем природи. 3. Як зміни, що відбуваються в природі, відображені в назвах літніх місяців? 4. Три періоди літа	Літні місяці, нежива й жива природа влітку, полуднева висота Сонця, температура повітря, хмарність, опади, природні явища в неживій природі, житті рослин і тварин, праця людей влітку
Зустріч 52. Як змінюється влітку нежива природа?	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати уявлення про залежність між змінами полудневої висоти Сонця влітку (причиною) та тривалістю дня, кількістю сонячного тепла і підвищенням температури повітря (наслідками), про літні грози. 	1. Тривалість дня і ночі влітку – день літнього сонцестояння – найдовший день у році. 2. Встановлення залежності між полудневою висотою Сонця (причиною) та тривалістю дня і кількістю	Нежива природа, полуднева висота Сонця, тривалість дня і ночі, найдовший день і найкоротша ніч

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уміння проводити самостійно спостереження, робити висновки. • Виховувати естетичне сприйняття літа 	<p>сонячного тепла (наслідками).</p> <p>6. Вплив Сонця влітку на погоду (температуру, хмарність, літні грози, роса, вітер) і стан живої природи.</p> <p>7. Гроза – літнє природне явище</p>	у році, гроза, блискавка, грім, злива, град, веселка
<u>Зустріч 53.</u> Як змінюється влітку життя рослин?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення учнів про ознаки літа в житті трав'янистих рослин, дерев і кущів. • Формувати вміння висловлювати передбачення й доводити їх, виховувати спостережливість, самостійність мислення й пізнавальну активність кожного учня. • Виховувати бережливе ставлення до рослин влітку 	<p>1. Цвітіння трав'янистих рослин як ознака початку літа.</p> <p>2. Життя дерев та кущів улітку.</p> <p>3. Кожна рослина має свої "таємниці":</p> <p>а) дуб – велетень наших лісів;</p> <p>б) цвітіння липи;</p> <p>в). "таємниці" дзвоників і королиці</p>	Трав'янисті рослини, дерева, кущі, початок літа, маківка літа, спад літа, дуб – велетень лісу, цвітіння липи, дзвоники, королиця, гвоздика-трав'янка
<u>Зустріч 54.</u> Які рослини зростають на луках та поблизу водойм?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про луки й трав'янисту рослинність, яка на них переважає, та рослини водойм: прибережні, ті, що ростуть на поверхні води (ряска), і у воді. • Формувати вміння розрізняти рослини луків і водойм, викликати дослідницький інтерес до вивчення природи. • Виховувати бажання охороняти рослинність свого краю, естетичні почуття й любов до рослин 	<p>1. Лука – місцевість, укрита трав'янистою рослинністю.</p> <p>2. Рослини сухих луків.</p> <p>3. Рослини зволжених луків.</p> <p>4. Трави – цінний корм для худоби.</p> <p>5. Рослини водойм</p>	Лука, трав'яниста рослинність, вирівняна поверхня, лучні трави, прибережні рослини, водяні рослини
<u>Зустріч 55.</u> Чи всі лісові ягоди можна куштувати?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про плодово-ягідні культури, дикорослі їстівні й отруйні ягоди та значення лісів у житті людини, охорону лісових ягід під час збирання. • Формувати вміння розрізняти їстівні й отруйні лісові ягоди та природоохоронні навички. • Виховувати цілеспрямованість, пізнавальний інтерес та любов до природи рідного краю 	<p>1. Плодово-ягідні культури й дикорослі лісові ягоди.</p> <p>2. Їстівні ягоди.</p> <p>3. Отруйні ягоди.</p> <p>4. Охорона лісових ягід під час збирання.</p> <p>5. Значення лісів у житті людини</p>	Значення лісу, їстівні ягоди, отруйні ягоди, дари лісу, користь для здоров'я, небезпека для здоров'я, обережність, пошкодження рослин, плодово-ягідні культури й дикорослі рослини
<u>Зустріч 56.</u> Як живеться тваринам влітку у лісі?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про життя влітку лісових комах, птахів і звірів та їхнє живлення. • Формувати вміння розрізняти різних представників комах, птахів і звірів. • Виховувати любов до природи й бажання захищати тваринний світ рідного краю 	<p>1. Комахи – найчисельніші тварини лісу.</p> <p>2. Комахи – основний корм птахів.</p> <p>3. Життя птахів улітку.</p> <p>4. Життя звірів улітку.</p> <p>5. Живлення звірів у літню пору</p>	Тварини лісу, живлення тварин, вигодовування пташенят, користь природі і людині, захист рослин, комахи – шкідники лісу
<u>Зустріч 57.</u> Як живеться тваринам влітку на луках та водоймах?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про тварин, які живуть на луках та у прісних водоймах і взаємозв'язки між рослинами й тваринами на луках та у водоймах. • Формувати вміння розрізняти різних представників рослин та тварин лук і водойм. • Виховувати любов до природи лук і водойм та бажання захищати їх від негативного впливу з боку людини 	<p>1. Взаємозв'язки між рослинами й тваринами на луках і у водоймах.</p> <p>2. Комахи – найчисельніші тварини луків.</p> <p>3. Птахи луків.</p> <p>4. Жителі водойм:</p> <p>а) комахи та їхні личинки;</p> <p>б) риби;</p> <p>в) птахи;</p> <p>г) звірі</p>	Взаємозв'язки між рослинами й тваринами, луки, водойми, найчисельніші тварини, комахи, птахи, риби, звірі, жителі водойм, підводний світ
<u>Зустріч 58.</u> Які рослини занесені до Червоної книги України?	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати уявлення про "Червону книгу України. Рослинний світ" як державний документ та про причини зникнення рослин у природі. • Формувати вміння розрізняти рослини, встановлювати причини зменшення їх чисельності та шляхи їх відновлення у природі. 	<p>1. Червона книга України – державний документ.</p> <p>2. Розповіді про рослини, занесені до Червоної книги України.</p> <p>3. Причини зникнення рослин.</p> <p>4. Охорона рослин у природі</p>	Охорона рослин, Червона книга України, державний документ, причини зникнення рослин

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
	<ul style="list-style-type: none"> Виховувати пізнавальне, моральне, естетичне сприймання рослин та прагнення охороняти їх у природі 		
<p>Зустріч 59. Які тварини занесені до Червоної книги України?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати уявлення про "Червону книгу України. Тваринний світ" як державний документ та про причини зникнення тварин у природі. Продовжувати формувати вміння розрізняти тварин, встановлювати причини зменшення їхньої чисельності та шляхи їх відновлення у природі. Виховувати пізнавальне, моральне, естетичне й господарське сприймання тварин та прагнення охороняти їх у природі 	<ol style="list-style-type: none"> Червона книга України. Тваринний світ. Розповіді про тварини, занесені до Червоної книги України. Причини зникнення тварин. Охорона тварин у природі 	<p>Охорона тварин, Червона книга України, державний документ, причини зменшення чисельності тварин у природі</p>
<p>Зустріч 60. Що ти знаєш про рослини – символи України?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Формувати уявлення про улюблені рослини – символи України та про квіткові годинники. Формувати навички розпізнавання рослин-символів, вирощування і догляду за ними. Виховувати почуття патріотизму й бажання оберігати природу рідної країни 	<ol style="list-style-type: none"> Улюблені рослини – символи України. Розповіді про рослини – символи України. Квіткові годинники 	<p>Любов до України, улюблені рослини, квітковий годинник, виставка квітів</p>
<p>Зустріч 61. Урок-екскурсія. Як спостережати за природою влітку?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати знання про полудневу висоту Сонця, гномон та про послідовність проведення спостережень за неживою й живою природою влітку. Виявляти рівень сформованості навичок визначення: основних сторін горизонту, полудневої висоти Сонця і температури. Виховувати дбайливе ставлення до природи, екологічно грамотну поведінку серед природи, а також інтерес до практичних методів її дослідження 	<ol style="list-style-type: none"> Спостереження полудневої висоти Сонця за допомогою гномона. Установлення гномона для вимірювання довжини тіні. Проведення спостережень за планом, у певній послідовності. Тренування вміння визначати температуру повітря та основні сторони горизонту. Виявлення ознак початку літа за станом неживої природи: встановлення середньодобової температури, вищої за + 15°; за станом рослин: початок цвітіння шипшини, лугової конюшини; поява на поверхні водойм ряски й листків латаття. Дослідження стану навколишньої природи, визначення рівня забруднення даної місцевості. Нагадування правил поведінки серед природи 	<p>Природа нежива і жива, полуднева висота Сонця, гномон, температура повітря, хмарність, хмари, опади, рослини, цвітіння трав'янистих рослин; поведінка тварин, праця людей</p>
<p>Зустріч 62. Як змінювалися упродовж року розташування Сонця, погода та жива природа?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Систематизувати й узагальнити знання про неживу й живу природу, рух Сонця по небосхилу впродовж року й встановити взаємозв'язки й взаємозалежності в природі, пов'язані зі зміною полудневого розташування Сонця. Формувати вміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, узагальнювати, застосовувати засвоєні знання у повсякденному житті. Виховувати бережливе ставлення до природи, бажання охороняти й примножувати її багатства 	<ol style="list-style-type: none"> Аналіз і висновки спостережень за полудневою висотою Сонця упродовж навчального року. Аналіз і висновки спостережень за тривалістю дня і ночі впродовж осені, зими, весни й початку літа (у південних областях України). Сонячний годинник – перший прилад для вимірювання часу 	<p>Природа нежива й жива, полудневе розташування Сонця, зміна тривалості дня і ночі, пори року, сонячний годинник, прилад для вимірювання часу</p>
<p>Зустріч 63. Як досліджувати природу влітку?</p>	<ul style="list-style-type: none"> Продовжувати формувати уявлення про правила поведінки серед природи й завдання для ведення спостережень влітку. Формувати вміння застосовувати засвоєні знання у повсякденному житті впродовж літніх канікул. Виховувати бережливе ставлення до природи, бажання охороняти й примножувати її багатства 	<ol style="list-style-type: none"> Розгляд уявної ситуації за малюнками (робота за підручником, 154 сторінка). Аналіз завдання для ведення спостережень за природою влітку (робота за підручником, 155 сторінка) 	<p>Охорона природи, правила поведінки серед природи, пам'ятка друга природи</p>

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

1	2	3	4
<p>Зустріч 64. Перевір себе: що я знаю про природу та погоду влітку</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Узагальнити й систематизувати знання учнів про вплив Сонця на неживу природу, погоду, життя рослин, тварин і людей влітку. • Продовжувати розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення, вміння висловлювати власні судження та доводити їх істинність. • Виховувати навички зв'язного мовлення, висловлення оцінних суджень, усвідомлення важливості природоохоронної діяльності учнів, їхніх творчих здібностей, прагнення бережливо ставитися до рослин і тварин влітку 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Для чого потрібно знати про літні зміни в неживій природі й погоді, житті рослин і тварин, праці людей. 2. Повторення і узагальнення окремих фактів, уявлень і понять про природу та погоду влітку. 3. Узагальнення уявлень, понять про вплив Сонця на природу, погоду і життя рослин, тварин та людей влітку, систематизація фактичних знань і уявлень про літо. 4. Повторення навчального матеріалу за допомогою "Ілюстрованого словничка друга природи" в "Довідковому бюро Матінки Природи", 158 сторінка. 5. Виконання перевірочних завдань у підручнику та зошиті 	<p>Природа нежива і жива, погода, літні зміни полудневої висоти Сонця, сонцеворот, температура, хмарність, вітер, календар погоди і природи, розпал землеробського сезону</p>